PĂRĂSIREA LUMII ȘI INTRAREA ÎN MONAHISM

†Nicodim Nicolăescu*

Abstract: Giving up the world means the decision of a person to bear not ordinary his cross, founding a family, but willingly having another cross, as a monk in a monastery with community life or in seclusion as an eremite (anchorite). Along with the novice decision for the kingdom of freedom – as it is known the seclusion life – there starts coming temptations by the devil in order to convince him to quit his way. In the same way, as well as the novice enters into a monastery, he has to face trials and temptations in order to determine if the newcomer has the qualities required for a monk. This is named luring canonical. In the monastery, the novice has his spiritual fathers as model. The philokalia's parents had noted the necessary virtues of a monk along his life. Among them prominent place have humility, patience, devotion to prayer and to the sacred services.

Keywords: monastery, monk, temptation, novice, anchorite.

Preliminarii

Creștinul, pe tot parcursul vieții sale, este îndatorat, printre altele, a duce o viață morală, împlinind poruncile lui Dumnezeu. Aceste porunci dumnezeiești, pe care creștinul trebuie să le cunoască, îi sunt călăuză în viață. Cunoscând poruncile și împlinindu-le, el, creștinul, își arată iubirea sa față de Dumnezeu, după cum spune Domnul nostru Iisus Hristos: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește; iar cel care Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui” (Ioan 14, 21). Prin Moise, Dumnezeu a rânduit spre călăuză poporului ales cele zece porunci, iar apoi, Iisus Hristos, fiind întrebat de unul dintre

* Bishop of Severin and Strehaia, PhD, Associate Professor at the Faculty of Orthodox Theology of the University of Craiova, Romania.

ispititori care este cea mai mare poruncă din lege, îi răspunde: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este marea și întâia poruncă. Iar a doua, la fel ca aceasta: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți” (Matei 22, 37-39).

Referitor la prima poruncă arătată de Mântuitorul, Sfântul Antonie cel Mare spune: „Mintea iubitoare de Dumnezeu este binefăcătoarea și mântuitoarea sufletului omenesc”¹. Asemenea legilor și canoanelor, poruncile sunt obligatorii, au un caracter de obligativitate. În afară de poruncile dumnezeiești, la care se adaugă și celelalte nouă porunci bisericești, mai există și sfaturile evanghelice, pe care cei râvnitori și cu multă evlavie le împlinesc. Sfaturile evanghelice nu sunt obligatorii, însă în momentul în care devin voturi, după depunerea jurământului la tunderea în monahism, sunt obligatorii. Cel ce a depus voturile monahale devine călugăr sau monah. În viața de mănăstire, el, monahul, se socotește pe sine una cu toți, deoarece i se pare că se vede pe sine neconținut în fiecare, după cum zice Evagrie Ponticul².

1. Hotărârea de a părăsi lumea pentru a deveni monah

Creștinii pot să îplinească și în lume unul sau mai multe din sfaturile evanghelice. Aceasta depinde de voința și râvna, evlavia și credința fiecărui credincios în parte. În schimb urcușul spre desăvârșire este asigurat de împlinirea sfaturilor evanghelice în viața de obște a mănăstirii. Pentru a se apropia de Iisus Hristos pe această cale, credinciosul dornic de a îmbrățișa viața de mănăstire simte o chemare în acest sens, se observă la el vocația și dorința de a renunța

¹ Sfântul Antonie cel Mare, *Învățăături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare, în 170 de capete*, 94, în col. „Filocalia românească” (în continuare *Fil. rom.*), vol. 1, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (în continuare EdIBMBOR), 2008, p. 34.

² Evagrie Ponticul, *Cuvânt despre rugăciune, împărțit în 153 de capete*, 125, în col. *Fil. rom.*, vol. 1, ed. cit., p. 115.

la lume. Într-un cuvânt, pentru a porni cineva pe *calea împărătească*, cum spuneau părinții, este necesară o neclintită hotărâre pentru a îndeplini sfaturile evanghelice în viața de mănăstire.

Este foarte greu ca cineva să îndeplinească în totalitate sfaturile evanghelice în lume, de aceea creștinul care dorește să urmeze această cale trebuie să fie hotărât pentru a renunța la lume. A renunța la lume înseamnă a renunța la căsnicie, la viața de familie și la tot ceea ce implică aceasta, în favoarea dorinței de a împlini sfaturile evanghelice. Hotărârea se ia în urma unei chibzuite cugetări, nu cu ușurință, nici în urma unor necazuri sau greutăți. De cele mai multe ori gândul sau cugetul acesta vine de la Dumnezeu, este glasul chemării. Sfântul Antonie s-a hotărât să renunțe la lume după ce împlinise vârsta de 20 de ani³. La citirea Sfântei Evanghelii, în cadrul Sfintei Liturghii, a auzit chemarea Mântuitorului „Cel ce voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie” (Luca 9, 23). În acel moment s-a hotărât să părăsească lumea, cetatea, totul.

Este foarte important ca această hotărâre să se ia în mod conștient și liber nu din constrângere sau frică. În caz contrar sfatul este lipsit de condițiile sale fundamentale.

La Sfinții Părinți hotărârea de a renunța la viața de familie și a intra în viața de mănăstire este exprimată prin ceea ce se cheamă „fuga de lume”. Alteori întâlnim expresii ca „depărtarea de lume”, „desprinderea sau lepădarea de lume” sau chiar „părăsirea lumii”. Astfel în Pateric întreg capitolul al XX-lea este intitulat: „Pentru lepădarea de lume și cum că cel ce se leapădă de lume trebuie să se înstrăineze și care este înstrăinarea cea adevărată”⁴. Învățăturile care se desprind din acest capitol au menirea de a-l întări pe cel ce a renunțat la lume să nu se mai întoarcă înapoi. Un bătrân preciza că

„la începutul lepădării monahului de lume, nu se slobod dracii să ispitească pre om cu silnicie, ca nu spăimântându-se de lucru

³ Arhim. Efrem Enăcescu, *Privire generală asupra monahismului creștin*, Tipografia „Cozia” a Sfintei Episcopii a Râmnicului Vîlcii, 1933, p. 27.

⁴ (...), *Patericul*, București, 1976, p. 419.

să se întoarcă la lume degrab. Iar dacă cu vremea și cu lucrul va spori monahul, atunci se slobod asupra-i războaiele poftelor trupești și ale celorlalte dezmiardări, poate încă și al mâniei, al urăciunii și al celorlalte patimi. Și atunci nevoie are omul să se smerească și să plângă, osândindu-se și prihănindu-se pre sine numai. Și așa prin ispite se învață răbdarea iscusită și dreapta socoteală, apoi aleargă la Dumnezeu cu lacrimi”⁵. Un alt bătrân îndeamnă la îndepărtarea de oamenii împătimiți care trăiesc în lume: „Trebuie să fugim de toți cei ce lucrează fărădelegea, măcar prieteni sau rude de ne vor fi, măcar dregătorie preotească sau împărătească de vor avea. Că depărtarea de la cei ce lucrează fărădelegea ne dăruiește nouă dragostea și îndrăzneala către Dumnezeu”⁶.

Pentru monah lumea a murit. În războiul nevăzut, el rabdă încercările cu multă bucurie. Sfântul Isaac Sirul scrie despre cei ce au lăsat lumea:

„Cei pentru care lumea a murit rabdă încercările cu bucurie. Iar cei pentru care lumea e vie nu pot răbda nedreptățile sau se mânie, împinși de slavă deșartă și se tulbură fără judecată, sau sunt topiți de întristări. Cât de greu de dobândit este virtutea răbdării și câtă slavă ne aduce ea de la Dumnezeu! Cel ce voiește să dobândească virtutea aceasta... trebuie să se depărteze de ai săi și să se înstrăineze”⁷.

Cei pentru care lumea e vie, după expresia Sfântului Isaac Sirul, atunci când se întorc iarăși în mijlocul lumii și renunță să-și împlinească făgăduința nu-și găsesc locul, nu se simt bine. Despre un astfel de om care-și calcă făgăduința se spune că e un om mort, altfel spus, monahul întors în lume miroase ca un mort. Sfântul Ioan Scărarul zice monahului: „Locul acesta să-ți fie ție mormânt înainte de mormânt. Și nimeni nu iese din mormânt înainte de învierea cea

⁵ (...), *Patericul*, ediția a III-a, Râmnicu-Vâlcea, Tiparul tipografiei Cozia, 1930, pp. 423-424.

⁶ *Ibidem*, p. 426.

⁷ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, în *Fil. rom*, vol. 10, p. 55; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 172.

de obște. Iar de au ieșit unii, ia seama că mai înainte au murit. Să rugăm pe Domnul să nu pătimim și noi aceasta”⁸.

Sfântul Isac Sirul, referindu-se la păzirea și menținerea hotărârii cu privire la împlinirea până la sfârșit a „lepădării de lume”, îndeamnă la depărtarea de pricinile păcatului⁹. În scrierile sale întâlnim expresiile „fuga de lume”¹⁰ „depărtarea de lume”¹¹ sau „lepădarea de lume”¹². Fără depărtarea de lume nu se pot împlini cum se cuvine sfaturile, căci spune tot Sfântul Isaac Sirul în *Cuvinte despre nevoință*: „Nimeni nu poate să se apropie de Dumnezeu decât dacă se depărtează de lume. Iar lepădare numesc nu ieșirea din ea cu trupul, ci depărtarea de lucrurile lumii. Virtutea aceasta stă în odihnirea sau golirea cugetării de lucrurile lumii”¹³.

Hotărârea de a împlini sau mai exact de a făgădui împlinirea sfaturilor evanghelice nu se ia de cei cu inimile cuprinse de frică. Îndoiala de a nu putea ține făgăduința până la sfârșit este o ispită adusă de diavol. Nu ne poate ispiti decât dacă îngăduie Dumnezeu. În acest sens, Sfântul Isac Sirul scrie pentru cei chemați către viața de mănăstire:

„De te simți vreodată pregătit pentru retragerea în singurătate (mănăstire) în împărăția libertății, ale cărei sarcini sunt ușoare, să nu te împingă cugetul fricii, după obiceiul lui, în multe feluri de schimbări și învârtiri ale gândurilor, ci fii mai degrabă încrezător că păzitorul tău este cu tine și încredințează-te cu dinadinsul într-o înțelepciunea ta, că tu și toată zidirea sunteți sub singurul Stăpân care, cu o singură încuviințare, toate le mișcă, le clatină, le îmblânzește și le călăuzește și ridică-te îndată și îndrăznește, căci, chiar de s-a dat unora slobozenie în unele lucruri, nu li s-a dat în toate lucrurile. Căci nici dracii, nici fiarele

⁸ Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș*, Cuvântul IV, 93, în *Fil. rom.*, vol. 9, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, EIBMBOR, 2013, pp. 148-149.

⁹ Sfântul Isaac Sirul, *op.cit.*, în *Fil. rom.*, vol. X, p. 44; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 144.

¹⁰ *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. X, pp. 33, 59; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 112, 182.

¹¹ *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. X, p. 43; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 142.

¹² *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. X, p. 25; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 92.

¹³ *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. X, p. 26; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 94.

pierzătoare, nici oamenii stăpâniți de răutate nu pot împlini voia lor pornită spre nimicire și pierzanie, de nu va îngădui voia Celui ce le cârmuiește pe toate și le dă un anumit loc de lucrare. Căci nu îngăduie libertății lor să vină la toată lucrarea. Pentru că de-ar fi așa, n-ar putea vieții nici un trup. Nu lasă Dumnezeu ca de zidirea Lui să se apropie puterea dracilor și a oamenilor și să-și împlinească în ea voia lor”¹⁴.

Vrăjmașul diavol încearcă să-l determine pe om să renunțe la orice gând bun, la hotărârea de a lăsa toate ale lumii pentru Hristos sau la orice virtute. Sfântul Isaac ne îndeamnă:

„Când voiești să pui începutul unei lucrări bune, pregătește-te pentru ispitele ce vor fi aduse asupra ta și să nu te îndoiești de adevăr. Căci e un obicei al vrăjmașului ca, atunci când vede pe cineva începând cu credință fierbinte o bună viață, să-i aducă în cale ispite felurite și înfricoșătoare, ca venind prin aceasta la frică, să-și răcească hotărârea lui cea bună și să nu mai aibă râvnă fierbinte de a se apuca de lucrarea plăcută lui Dumnezeu”¹⁵.

Fratele nu trebuie să se îndoiască de ajutorul lui Dumnezeu și să se lase cuprins de frică. „Omul care se îndoiește că Dumnezeu îi ajută în lucrarea virtuților se teme chiar și de umbra sa și se socotește flămând chiar și în vremea îmbelșugării și a săturării”¹⁶.

2. Părăsirea lumii și intrarea în monahism la Părinții filocalici.

Avva Dorothei, inspirat din scrierile Sfântului Ioan Casian, s-a referit la părăsirea lumii sau fuga de lume și intrarea în monahism.

„Noi am socotit că ne răstignim nouă lumea, când am părăsit-o și am venit în mănăstire; dar nu voim să ne răstignim și pe noi înșine lumii. Căci avem încă plăcerile față de ea, avem încă împătimirile față de ea, pătimim încă de slava ei, pătimim încă de mâncăruri și de haine. Căci de e vreo unealtă frumoasă și suntem împătimiți de ea și lăsăm această mică unealtă să ne stăpânească, cum a zis Avva Zosima, ținând

¹⁴ *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. X, p. 37; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 122.

¹⁵ *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. X, p. 44; Φιλοκαλία, 8A, ΕΠΕ, p. 144.

¹⁶ *Ibidem*.

la ea ca la o sută de livre de aur, chiar dacă socotim că am ieșit din lume și am lăsat cele ale ei și am venit în mănăstire, ne aflăm prin lucruri neînsemnate împătimiți de ea. Aceasta o pătimim din multa lipsă de minte, căci lăsând lucrurile mari și de mare preț, ne împlinim patimile noastre prin unele foarte mici (...) precum am spus prin lucruri neînsemnate și de nimic, mulțumim împătimirea noastră. Dar nu trebuie să facem așa. Ci precum ne-am lepădat de lume și de lucrurile din ea, așa trebuie să ne lepădăm și de împătimirea față de lucrurile din ea, și să știm ce este lepădarea și pentru ce am venit în mănăstire și ce este schima pe care am luat-o, și să ne potrivim ei și să ne nevoim asemenea părinților noștri (spirituali)”¹⁷.

Sfântul Ioan Casian spune:

„Ei chibzuiesc că, decât să fii sărac, mai fericit lucru este a stăpâni peste o bogăție proprie și din prisosul ei a da și celor ce au lipsă. Să știe însă că unii ca aceștia încă nu s-au lepădat de lume, nici n-au ajuns la desăvârșirea monahicească, dacă se rușinează de Hristos și nu iau asupra lor sărăcia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor să și slujească lor și celor ce au trebuință, spre a împlini făgăduința călugărească și a fi încununați cu Apostolul, ca unii care după ce și-au risipit vechea bogăție luptă ca Pavel lupta cea bună în foame și în sete, în ger și fără haine (2 Tim. 4,7). Căci dacă apostolul ar fi știut că pentru desăvârșire mai de trebuință este vechea bogăție, nu și-ar fi disprețuit starea de cinste, căci zice despre sine că a fost om de vază și cetățean roman (Fapte 22, 25). Asemenea și cei din Ierusalim, care își vindeau casele și țarinile și puneau prețul la picioarele apostolilor (Fapte 4,35) n-ar fi făcut aceasta dacă ar fi știut că apostolii țin de lucru mai fericit și mai chibzuit ca fiecare să se hrănească din banii săi, și nu din osteneala proprie și din ceea ce aduc neamurile”¹⁸.

¹⁷ Avva Dorothei, *Despre lepădare*, P.G., t. 88, col. 1632 B; Φιλοκαλία, 12, ΕΠΕ, p. 280; *Fil. rom.*, vol. IX, pp. 488-489.

¹⁸ Sf. Ioan Casian, *Despre cele opt gânduri ale răutății*, în *Fil. rom.*, vol. I, pp. 136-137.

Părinții duhovnicești din mănăstirea Avvei Serid, Varsanufie Marele Bătrân și Ioan, cel numit Profetul, au cugetat foarte mult la înstrăinarea cugetărilor lumești, la înstrăinarea gândurilor de lume, folosindu-i astfel pe ucenici. De pildă, Marele Bătrân precizează:

„Răspunsul aceluiași mare bătrân către același, pentru că fratele lui după trup, gândindu-se să se retragă în viața călugărească, îl întrebase prin el pe bătrânul despre acesta: (...) Frate, nimenea voind să intre în cetate nu doarme; și nimenea, vrând să lucreze, nu se lenevește văzând soarele; și nimenea vrând să-și lucreze țarina nu stă nepăsător. Ci cel ce voiește să intre în cetate iuțește pasul, în loc să-l facă mai zăbavnic; și cel ce vede soarele începe repede să lucreze de frică să nu fie în curând împiedicat; și cel ce voiește să-și lucreze țarina, se grăbește ca să nu fie vătămată de neghină. Cel ce are urechi, să audă”¹⁹.

În cele de mai sus Marele Bătrân condamnă amânarea de a părăsi lumea. E vorba de renunțarea la urcușul duhovnicesc. În felul acesta, renunțarea devine obișnuință, de care se scapă greu. Părintele Stăniloae, comentând aceasta, spune că oprirea din urcuș însemnează căderea în aceeași clipă mai jos de unde a fost persoana respectivă²⁰.

Deși au dorit să aibă frați și ucenici câți mai mulți, Marele Bătrân nu îngăduia ca un bărbat să-și lase viața de familie, să-și lase femeia și să meargă la mănăstire, fie și din evlavie multă. El răspunde celui ce întreabă dacă este de folos să se despartă de femeia lui pentru a se călugări: „Fiule, nu te despărți de ea, căci prin aceasta calci porunca apostolului, care zice: «Te-ai legat cu femeia, nu căuta dezlegare» (I Cor. 7, 27). Căci altfel, dacă ea păcătuiește și se îndreaptă spre rău, păcatul cade asupra ta, afară de cazul când despărțirea s-a făcut cu buna învoire și prin împreuna sfătuire”²¹.

¹⁹ Evagrie Ponticul, *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, în *Fil. rom.*, vol. I, pp. 56-57.

²⁰ Sf. Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, în *Fil. rom.*, vol. XI, nota 48, p. 57.

²¹ *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. XI, p. 608; Φιλοκαλία, 10Γ, ΕΠΕ, p. 266.

Începătorii erau îndrumați, în mănăstirea Avei Dorothei, să petreacă în smerenie, să nu se prețuiască pe sine, în orice situație s-ar afla, ci să petreacă în ascultare și tăierea vocii.

„Iar rânduiala începătorului este aceasta: să petreacă în multă smerenie, să nu se prețuiască pe sine în vreo privință oarecare, să nu zică: «Ce-i aceasta?», sau: «Pentru ce aceasta?». Ci întru multa ascultare și supunere să nu se socotească deopotrivă cu cineva. Să nu spună: «I se dă cinste cutăruia, de ce nu mi se dă și mie? E ușurat acela în toate, de ce nu sunt ușurat și eu?». Chiar dacă e băgat în seamă în toate să nu se împotrivescă. Acestea sunt faptele adevăratului începător care vrea cu adevărat să se mântuiască”²².

Trăitor într-o mănăstire cu viață de obște, Avva Dorothei consideră că mănăstirile sunt un trup, iar viețuitorii devin mădulele unii altora, conducătorii devin capul ș.a.m.d. Iată cum formulează el:

„Ce socotim noi că sunt mănăstirile de obște? Nu socotim că sunt un trup și, cei din ele, mădulele unii altora? Cei ce conduc sunt capul; cei ce iau aminte și îndreptează sunt ochii; cei ce folosesc pe alții prin cuvânt, gura. Iar urechile sunt cei ce ascultă; mâinile, cei ce lucrează; picioarele, cei trimiși (după cele de trebuință) și cei ce au felurite slujiri. Ești cap? condu! Ești ochi? ia aminte, cunoaște! Ești gură? grăiește, fii de folos! Ești ureche? ascultă! Ești mână? lucrează! Ești picior? slujește! Fiecare să slujească trupului după puterea lui și sârguiți-vă pururea să vă ajutați unii pe alții, fie învățând și sădind cuvântul lui Dumnezeu în inima fratelui, fie mângâindu-l în vreme de necaz sau dându-i mâna la lucrul lui, ajutându-l. Și fiecare, cum am spus, după puterea lui. Sârguiți-vă, să vă uniți unii întreolaltă. Căci pe cât se unește cineva cu aproapele, pe atât se unește cu Dumnezeu”²³.

În viața de mănăstire, slujbele și rugăciunile din timpul lor au menirea de a întări duhovnicește pe monahii care locuiesc în număr mare în chinovii. Rânduilele slujbelor din mănăstirile cu viață de obște sunt prezentate astfel:

²² *Ibidem*, în *Fil. rom.*, vol. XI, p. 126; Φιλοκαλία, 10A, ΕΠΕ, pp. 394-396.

²³ Avva Dorothei, *Să nu judecăm pe aproapele*, P.G., t. 88, col. 1696 AB; Φιλοκαλία, 12, ΕΠΕ, p. 396; *Fil. rom.*, vol. IX, pp. 547-548.

„Iar la Vecernie cei din schit spun doisprezece psalmi și la sfârșitul fiecăruia, în locul doxologiei Mărire Tatălui etc. spun Aliluia și fac rugăciune. La fel și noaptea spun doisprezece psalmi și după psalmi se așează la lucrul de mână. Și precum voiește unul spune psalmii din inimă, altul își cercetează gândurile sale sau viețile părinților. Acesta citind de cinci sau opt foi, trece apoi la lucrul de mână. Iar cel ce cântă sau rostește psalmii din inimă trebuie să-i rostească cu buzele, dacă nu-i aproape de el un altul și dacă nu vrea ca nimenea să nu afle ce face”.

De asemenea, el face o comparație între viața idioritmică și viața de obște:

„Cei din schit nu au nici ceasurile și nu cântă nici imne, ci săvârșesc lucru de mână și meditează și fac câtă puțină rugăciune de unul singur. Iar stând la rugăciune trebuie să te rogi și să te eliberezi de omul cel vechi, sau să zici «Tatăl nostru» sau să le faci pe amândouă și apoi să șezi la lucrul de mână. Cât privește prelungirea rugăciunii, când stai în picioare, dacă te rogi neîncetat, potrivit Apostolului (I Tes. 5, 17), nu trebuie să o reiei de câte ori te ridici. Căci mintea ta e toată ziua în rugăciune. Dar când te așezi la lucrul de mână trebuie să spui din inimă sau să rostești psalmi. Iar la sfârșitul fiecărui psalm să te rogi, șezând: «Dumnezeule, miluiește-mă pe mine ticălosul!» Și de ești hărțuit de gânduri adaugă: «Dumnezeule, Tu vezi necazul meu, ajută-mă!». Când deci ai făcut trei rânduri în plasă, scoală-te la rugăciune. Și plecând genunchiul și sculându-te spune la fel rugăciunea amintită”²⁴.

Avva Dorothei precizează, cu privire la monahi, rolul conștiinței, bazat pe învățătura Sfinților Părinți: „Iar părinții spun că monahul nu trebuie să lase conștiința sa să-l chinuiască niciodată, în nici un fel de lucru”²⁵. Pentru a îndeplini cu frică de Dumnezeu și iubire față de El voturile depuse, viețuitorii din sfintele mănăstiri și cei care trăiau retrași în pustiu se fereau să primească femei. Respingeau chiar și pe acelea care veneau pentru sfat duhovnicesc

²⁴ Sf. Varsanufie și Ioan, *op.cit.*, Φιλοκαλία, 10 A, ΕΠΕ, p. 168; *Fil. rom.*, vol. XI, p. 185.

²⁵ Avva Dorothei, *Despre conștiință*, P.G., t. 88, col. 1657 B; Φιλοκαλία, 12, ΕΠΕ, pp. 328 - 330; *Fil. rom.*, vol. IX, p. 512.

sau cuvânt de folos. Unii mergeau până într-acolo încât la vederea unei femei strigau: „Fugiți, fraților, c-au venit hoții!”.

În ceea ce privește prezența femeilor la mănăstire, marele bătrân Varsanufie spune următoarele:

„Dacă se ivește prilejul să vină femei la voi pentru Dumnezeu, nu pentru a vedea locul, nici pentru a-și face voia lor, ci în chip deosebit pentru a auzi cuvântul lui Dumnezeu sau pentru a aduce ceva mănăstirii și trebuie să vorbești cu ele, vorbește. Dar silește-te să-ți păzești ochii, «pentru că cel ce privește la femeie spre a o pofti pe ea, a și curvit în inima lui» (Mt. 5, 28) și tot lucrul făcut pentru Dumnezeu e acoperit de Dumnezeu. Deci îndreaptă-ți gândul spre Dumnezeu ca să nu lucrezi pentru a plăcea oamenilor, nici căutând laudă, ci din inimă curată»²⁶.

3. Primirea în mănăstire. Ispitirea canonică

În trecut primirea în mănăstire se acorda cu oarecare greutate de către Părinți. Cel care se prezenta la mănăstire solicitând integrarea în viața de obște trebuia uneori multe zile să aștepte la poartă. În felul acesta i se încerca răbdarea după rânduiala Cuviosului Pahomie, care recomanda o oarecare alegere²⁷ și selectare. Ceilalți frați din obște îl priveau pe novice cu oarecare dispreț, ba chiar îl și ocărau. Prin aceste încercări întăistătorul vroia să se convingă dacă nu cumva hotărârea solicitantului este trecătoare sau îndoielnică. În felul acesta era verificat dacă este îndeajuns de pregătit de a înfrunta orice ispită²⁸. Încercarea celui ce solicita intrarea în mănăstire a fost prezentă și în tradiția mănăstirească din România. În lucrarea *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, marele mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală, prezintă felul în care aveau loc

²⁶ Sf. Varsanufie și Ioan, *op.cit.*, Φιλοκαλία, 10 Γ, ΕΠΕ, p. 134; *Fil. rom.*, vol. XI, p. 550.

²⁷ Teofan Zăvorâtul, *Rânduielele vieții monahale*, pp. 78; Ierom. Nicodim Sachelarie, *Asceza Creștină*, Tip. Sf. Mitropolii a Olteniei, Craiova, 1942, p. 78.

²⁸ Teofan Zăvorâtul, *op.cit.*, p. 78.

ispitirile canonice la mănăstirea Sihăstria în vremea starețului Ioanichie Moroi. El descrie felul în care s-a încercat răbdarea fratelui Constantin Ilie, cel care avea să devină Părintele Cleopa Ilie, unul dintre cei mai mari duhovnici care au luminat Biserica Ortodoxă Română în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea. Timp de trei zile a trebuit să bată cu o nuia într-un trunchi putred de salcie ce se afla la poarta mănăstirii²⁹.

Stareții sfintelor mănăstiri au avut grijă ca făgăduința împlinirii sfaturilor evanghelice să nu fie făcută prea în grabă sau fără discernământul cuvenit, de aceea nu acordau ușor primirea în mănăstire. În această privință se povestește în „Apophegmata Saneti Macarii Aegyptii” următoarele: „Avva Vitimiu povestea că Avva Macarie spunea: Pe când mă aflam odată în Skitis au coborât la mine doi tineri străini: unul dintre ei avea barbă, iar celuilalt abia dacă începuse să-i crească. Și venind la mine mi-au zis: unde este chilia lui Avva Macarie? Dar eu le-am spus: „Ce aveți cu el? □ i tinerii au zis: Auzind cele cu privire la el și cele cu privire la Skitis, am venit să-l vedem. Le-am spus atunci: Eu sunt. Și au depus metanie și au zis: Voim să rămânem aici. Iar eu văzându-i gingași ca pe unii care veneau din lumea celor bogați, le-am spus: Nu puteți sta aici! Dar cel mai mare a zis: Dacă nu putem sta aici, atunci vom merge în altă parte? Și atunci mi-am zis în gând: „Pentru ce să-i alung și să-i scandalizez? Și așa oboseala îi va face să plece singuri. Și le-am zis: Hai să vă faceți chilii dacă puteți. Și ei mi-au spus: Arată-ne loc și ne vom face. Deci, bătrânul le-a dat o secure și le-a arătat o stâncă tare zicându-le: Tăiați piatră aici și aduceți-vă lemne din pădure și rămâneți aici. Socoteam - zicea el - că din cauza oboselii aveau să plece. Și m-au întreat: Ce vom lucra aici? Iar eu le-am spus: Împletitură și am luat o ramură din pădure și le-am arătat cum se împletește și cum trebuie să coasă împletitura și le-am zis: Faceți coșuri și aduceți-le paznicilor și vă vor aduce pâini. Deci eu am plecat mai departe. Aceștia au rămas mai departe acolo, lucrând,

²⁹ Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Tipografia eparhială Sibiu, 1995, pp. 37-39.

tăcând și rugându-se până ce s-au pristăvit întru sfințenie”³⁰. La moartea lor Avva Macarie a chemat pe alți monahi și le-a zis „Veniți de vedeți meritul micilor pelerini”³¹.

Hotărârea de-a îmbrățișa viața monahală nu se ia în urma unui mare necaz, a unei spaime, ci trebuie să fie un act cu totul conștient și liber. Când făgăduința este făcută din frică sau din constrângere nu este ținută. Hotărârea în acest caz este încălcată după o anumită perioadă de timp. Avem de-a face cu renunțarea la chipul îngeresc și cu o întoarcere la lume. Căutând să-și motiveze ieșirea din disciplina vieții monahale, prin călcarea voturilor, Luther susținea că hotărârea o luase în urma unei spaime. A fost primit în viața de mănăstire, a depus voturile monahale, adică a făcut făgăduință împlinirii sfaturilor evanghelice. Spaima care a precedat hotărârea a fost pricinuită de o mare furtună la intrarea în orașul Erfurt când viața i-a fost în pericol. El însuși mărturisește: Sub imperiul spaimei am făcut un vot constrâns și forțat³². Din aceste motive solicitantul este mult încercat la început. Este mult mai bine ca el să renunțe la început la hotărârea sa, decât după depunerea voturilor, care se face după minimum trei ani. Mai devreme, făgăduința se acceptă numai în cazuri excepționale, dar cu multă rezervă și reținere și, atunci, toată purtarea de grijă revine întâistătătorului.

Biserica a fost și ea preocupată de felul în care se acceptă primirea în viața de mănăstire a celui ce dorește să îmbrățișeze chipul cel îngeresc. Iată ce s-a statornicit în această privință la al V-lea Sinod Ecumenic, în Canonul 401:

„Fiindcă este faptă foarte măntuitoare a se lipi cineva de Dumnezeu prin retragerea din zgomotul vieții, ni se cuvine să nu primim cu pripă, fără examinare pe cei ce aleg viața monahală și să păstrăm norma predanisită nouă în privința aceasta de către Sfinții Părinți. Astfel ca atunci să primim votul vieții celei după Dumnezeu,

³⁰ Protos. Emilian Birdaș, *Originea istorică a voturilor monahale*, în „Glasul Bisericii”, anul XIII, nr. 9-10, 1954, p. 515.

³¹ *Ibidem*, p. 516.

³² *Ibidem*, p. 515.

când este întărit și făcut prin cunoaștere și judecată după dezvoltarea deplină a rațiunii”³³.

Hotărârea a fost recunoscută și la Sinodul al VI-lea ecumenic și la sinodul Trulan din anul 692.

După mai multe încercări și ispitiri la poarta mănăstirii, starețul aprobă primirea solicitantului de a intra în rândul fraților. După ce primește această binecuvântare de a petrece în mijlocul fraților³⁴, începătorul învață rugăciuni, începe să deprindă rânduiala sfințelor slujbe, învățăturile drepte credințe. Odată cu primirea, încercările nu încetează, ele se continuă până când întâistătătorul mănăstirii se convinge că hotărârea este definitivă și decide că începătorul poate să facă făgăduința împlinirii voturilor, poate să fie tuns în monahism.

Încercările care se fac mai înainte de tundere, care au menirea de a verifica ferma dorință a începătorului de a îmbrățișa îngerescul chip, precum și trăirea lui sufletească, au fost statornicite la sinodul al V-lea Ecumenic și de asemeni au fost recunoscute la Sinodul al VI-lea și la Sinodul Trulan din 692. Astfel, în Canonul 41 se spune:

„Cei de prin cetăți sau sate, voind să se retragă în locuri închise și să se îngrijească de sine în singurătate, mai întâi trebuie să intre în mănăstire și să se deprindă cu viața singuratică și vreme de trei ani să se supună exarhului mănăstirii întru frica Lui Dumnezeu și să împlinească ascultarea întru toate cum se cuvine și astfel să mărturisească benevol și din toată inima, după care să se cerceteze de superiorul locului. Astfel să petreacă sau să petreacă afară de locul închis ca mai bine să se arate intențiunea lor”³⁵.

Regulamentul pentru organizarea și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor, în vigoare din anul 1953, prevede ca de la admiterea în mănăstire începătorul să treacă în ascultare la un călăuzitor rânduit de stareț. Călăuzitorul este

³³ *Ibidem*, p. 515; Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1993, pp. 128-129.

³⁴ Teofan Zăvorâtul, *op.cit.*, p. 632.

³⁵ Protos. Bmilian Birdaș, *op.cit.*, p. 516.

purtătorul de grijă al începătorului, este învățătorul lui. Dacă începătorul dă dovadă de o comportare cuviincioasă, starețul îl recomandă Chiriarhului pentru admiterea legală în rândul fraților³⁶.

Încercările sau, mai exact, ispitirea canonică, durează până la tunderea în monahism³⁷, când fratele începător depune voturile monahale și când făgăduiește în mod solemn împlinirea lor până la sfârșitul vieții. Se urmărește felul în care fratele începător primește pravila Bisericii, participă la sfintele slujbe, se integrează în viața de obște și dă dovadă de smerenie, tăcere, „post modest și cuviincios”, dacă are „Rugăciunea lui Iisus” în mintea și în inima sa, nevoindu-se a-și împreuna lucrul cu rugăciunea³⁸.

Concluzii

Creștinii râvnitori își îndreaptă pașii pe calea împărătească a viețuirii în mănăstire, slujind lui Dumnezeu. Ei nu părăsesc lumea pentru că ar urâ-o, ci din iubire față de Dumnezeu. Este necesară menținerea acestei hotărâri pe care cel o ia pentru întreaga sa viață. Răbdând multe încercări și ispite, monahul ajunge cu adevărat *înger în trup*. Foarte mulți au ajuns pe culmile cele înalte ale desăvârșirii, la îndumnezeire. Au fost trecuți în rândul sfinților numai o parte, cei mai cunoscuți. Mulți, însă, dintre cei ce-au părăsit lumea au fost știuți numai de Dumnezeu. Părinții filocalici au pus accentul pe paza gândurilor și înstrăinarea de agitația lumească. Cei din lume care au chemare pentru viața monahală, dar amână sau nu sunt încă hotărâți, se obișnuiesc cu această stare care înseamnă cădere. Odată admiși în mănăstire, urmează perioada noviciatului, are loc ispitirea canonică ce ține până la depunerea voturilor monahale, adică tunderea în monahism.

³⁶ *Regulamentul pentru organizarea și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXXI, nr. 4, 1953, p. 397.

³⁷ *Ibidem*, p. 397.

³⁸ *Ibidem*, p. 398.